

Bruno Hartman

Zgradbe Slovenskega narodnega gledališča v Mariboru

(Kratek zgodovinski pregled)

Zgradba, ali bolje, zgradbe današnjega mariborskega Slovenskega narodnega gledališča so že razmeroma stare; večkrat so bile prezidane in dozidane; njihov namen — z izjemo osrednjega jedra — se je večkrat menjal. Šele v najnovejšem času jih rabijo le za delovanje mariborskega gledališča.

V našem sestavku želimo pregledati ta dolgoletni proces in ugotoviti njegove faze. Skušali jim bomo poiskati tudi vzgone in vzroke. Pri tem se zavedamo, da podrobnih posegov ne bo mogoče rekonstruirati, ker zanje ali sploh ni dokumentacije ali pa še ni odkrita.

Ukvarjali se bomo samo s kompleksom gledaliških zgradb, ki ga omejujejo današnja Slovenska in Gledališka ulica ter Slomškov (nekdanji Stolni trg) in ki obsega parcele 69, 70, 71, 72/1 in 317 (prejšnjo 38) katastrske občine Maribor-mesto, ne pa tudi današnjih gledaliških delavnic v Prežihovi ulici št. 6, ali skladišča v minoritski cerkvi, ki jih ima gledališče samo v najemu.

O osrednjih zgradbah — gledališki in kazinski — predvsem v njunih prvih časih je na razpolago nekaj literature. Najbolj pregleden je sestavek dr. Vladimira Kralja: Preteklost mariborskega gledališča v Kroniki slovenskih mest 1937, str. 12—20 (tudi z navedbo uporabljene literature in virov). Izčrpna je knjižica dr. Rudolfa Puffa: Das neue Theater, Marburg 1852, a obravnava samo nastanek osrednje gledališke zgradbe. Bežen splošni pregled omogoča tudi knjiga dr. Arturja Mallyja: Gassen-, Strassen- und Plätzebuch der Stadt Marburg a. d. Drau. Marburg 1906, str. 66—67 in str. 116—119. Osnovne podatke o gledališčnih zgradbah moremo prebrati v tehle delih: Josef Andr. Janisch: Topographisch-statistisches Lexikon von Steiermark. II. Band. Graz 1885, str. 171; Vodnik po Mariboru. Ljubljana 1932, str. 151—152 (članek Franja Baša: Mariborsko gledališče) in Bogo Teplý: Vodnik po Mariboru in okolici, Maribor 1959, str. 70—71.

Arhivsko gradivo, ki zadeva obravnavane zgradbe, je shranjeno v Pokrajinskem arhivu v Mariboru, na Zavodu za urbanizem v Mariboru, v arhivu Slovenskega narodnega gledališča v Mariboru in v Študijski knjižnici v Mariboru.

* * *

Maribor je dobil svoje prvo gledališče leta 1785 v današnji Vetrinjski ulici, v hiši št. 30, v svobodni hiši vetrinjskih cistercijancev. V njej je gledališče bivalo do l. 1806, ko mu je novi lastnik usnjar Leopold Hartnagl odpovedal gostoljubje, ker se je bal požara. Gledališče se je moralo preseliti v opuščeno cerkev Sv. Duha, ki je stala na mestu današnjega poslopja Pošte Maribor I na Slomškovem trgu št. 10. Cerkev, kasnejše gledališče, se je stiskala med neugledno ubožnico in mestno bolnišnico. Dr. Vladimir Kralj takole slika turobno podobo nekdanjega mariborskega gledališča:

»Poslopje je bilo mračno in že v razpadanju. Gledališčni prostor se je bočil nad nekdanjimi grobnicami, med katerimi so domovale podgane. Mesta je bilo v njem za 300 oseb, parter in lesena galerija, ki so jo nosili leseni stebri, sta štela 104 sedeže. Oder je bil tako nizek, da so se igralci s čelom zadevali ob njegov oboj in jim pri viteških igrah ni bilo videti vihrajočih perjanic. Prave muke pa je preživljal igralec, kadar se je moral v tedaj priljubljenih čarovniških igrah s pogrezalom spustiti pod oder, kjer je bilo zbirališče podgan.«¹

V tem bednem hramu gledališke umetnosti so se mučile skupine poklicnih igravcev in igravk (vseh skupaj kakšnih dvajset na sezono, ki je trajala od Vseh svetnikov do cvetne nedelje) in društvo mariborskih gledaliških diletantov tja do poslednje predstave veseloigre, ki so jo mariborski diletanti za Silvestrovo 1851 namenili v prid mestnim revežem.

Ko je Južna železnica do l. 1846 stekla do Celja, kasneje pa dalje proti Trstu, je pomen Maribora vse bolj rasel. Mariborski meščani so se tedaj domislili, da bi si spričo gospodarskega razmaha morali zgraditi novo gledališko zgradbo pa tudi kazino. Dr. Rudolf Puff opisuje položaj takratnega Maribora takole:

»Čas je primaknil Maribor, podeželsko vinorodno mesto, h glavni žili evropskega življenja. Naravna lega, od vseh strani stekajoče se pridelano bogastvo, prebujajoča se industrija, živahna trgovina, in končno pošta in železnica na enem najpomembnejših križišč v monarhiji so podelili mirnemu glavnemu, kasneje kresijskemu mestu, dobrovoljnemu staremu Mark-Burgu v ljubki slovenski deželi višji in nikoli sluteni pomen. Z naglo množočim se prebivalstvom se je dvignila tudi umnost, in nastala je potreba, da jo upoštevajo tako v življenju kot v družbi.«²

15. aprila 1847 se je pod vodstvom kresijskega glavarja Ignaza Ritter von Marqueta in župana Gamilschegga v rotovski dvorani zbral svet mariborskih meščanov in mestnih odličnikov. Sklenili so, da bodo zgradili novo gledališko zgradbo pa tudi kazino, »kateri bo ustrezal zahtevkom okusa in časa«. Izbrali so 15-članski odbor; predsedoval mu je baron Ferdinand von Rast. Ker se sprva niso mogli dogovoriti o tem, ali bi ustanovili delniško družbo graditeljev ali bi najeli posojilo, so najprej izglasovali, kje naj novo gledališče stoji. Nekateri so imeli v mislih, da se bo mesto razvijalo, zato so se potegovali za prostor vzhodno od gradu proti Tappeinerjevi pivovarni (od današnjega Pokrajinskega muzeja proti Modni hiši). Zmagalo pa je večinsko mnenje meščanov, da mora biti gledališče znotraj mesta. V ta namen se je »Skupnost ustanovnikov« (Comunität der Gründer), ki so jo ustanovili, odločila za nakup hiše in vrta v Rebengasse

¹ Dr. Vladimir Kralj: Preteklost mariborskega gledališča, v: Kronika slovenskih mest 1937, str. 14.

² Dr. Rudolf Puff: Das neue Theater. Marburg 1852, str. 3. (Tudi naslednji podatki so večinoma povzeti iz te knjižice.)

*Dvorišče nekdanje Naskove hiše (današnje Vetrinjske ulice 30).
V ozadju prvo mariborsko gledališče*

Nr. 136 (današnja Miklošičeva ulica). Njun lastnik je bil sodarski mojster Franz Pichler. Kupna pogodba z dne 22. aprila 1847 je določila vrednost kupljene parcele s hišo vred na 6500 forintov.

24. aprila 1847 je odbor »skupnosti ustanovnikov« izdal proglas, s katerim je vabil, naj meščani prispevajo za gradnjo gledališča in kazina.³ Do konca decembra 1851 je 284 ustanovnikov zbralo za 14 000 forintov denarja in blaga.

27. februarja 1848 je bil sprejet osemnajstčlenski statut »skupnosti ustanovnikov« mariborskega gledališča. Med njimi je bilo 255 meščanov, poleg njih pa še admontski samostan (Stift Admont), vetrinjska gosposka (Herrschaft Victringhof), graško moško pevsko društvo (Gratzer Männer-Gesangsverein), gospodje s c. kr. kameralne kresijske uprave v Mariboru in gospodje oficirji vseh oddelkov pešpolka grofa Kinskega v letu 1848.

Ustanovniki so bili po statutu lastniki zgradbe in zemljišča (to določilo je odigralo pomembno vlogo l. 1921, ko so se mariborski Nemci tožarili z mariborsko občino, naj jim vrne gledališko zgradbo, češ da si jo je pridobila protipostavno). Petnajstčlenski odbor je imel sleherno leto polagati obračun o opravljenem delu in poslovanju.

³ Tiskani razglas »An die Bewohner« je ohranjen v zbirki drobnih tiskov študijske knjižnice v Mariboru.

Načrte za zgradbo so naročili pri železniškem inženirju Gustavu Lahnu. Bilo je predvideno, da bo celotna zgradba s kazinom vred veljala 50 000 forintov.

1. marca 1848 je gradbeni odbor ustanovnikov dobil od c. kr. kresije dovoljenje, da začne graditi gledališče. (Za kazino menda ni bilo dovolj denarja, zato so opustili misel, da bi ga gradili že tedaj.) 25. marca 1848 so ob praznovanju cesarjevega rojstnega dne položili temeljni kamen. Čez nekaj tednov je stavba že zrasla v nadstropje. Pri gradnji je sodeloval kresijski inženir Zistler. Kmalu pa se je gradnja zataknila, ker ni bilo denarja.

V letu 1849 se je gradnja zaradi pomanjkanja denarja odsedala le zlagoma. V zgradbi je domačin Hallegger urejal odrske naprave, nad vhodom pa so bile urejene sobe, ki so jih po pravilih starega mariborskega kazinskega društva (Marburger-Kasinoverein) določili za začasno kavarno.

V letih 1849 in 1850 je bilo na zgradbi malo storjenega. Poskrbeti je bilo treba za denar. Dobili so ga iz prostovoljnih prispevkov, posojil, izkupičkov diletantskih predstav, srečolova, dobička kazina in mestne pristanske pristojbine (z Drave).

L. 1851 je gledališki gradbeni odbor pospešil delo, saj mu ga je omogočilo posojilo ljubljanske mestne hranilnice. Od leta 1848 do konca 1851 so bili za gledališko zgradbo in njeno opremo uporabljeni 35 401 florint in 5 krajcarjev.

Staro mariborsko gledališče
Risba, ki jo je Roman Pachner, dolgoletni intendant, napravil po starejši podobi
(Pachnerjev posnetek je objavljen v: Deutscher Bote für Steiermark und Kärnten,
Kaländer für das Jahr 1898. Marburg a/Drau 1898, 2. str.)

Mariborska gledališka zgradba (pred l. 1864). Kazina še ni bila zgrajena, na njenem mestu je nasad, levo pa nekdanja Pichlerjeva hiša, takrat gledališka kavarna

Slovesna otvoritev novega gledališča je bila 20. januarja 1852 ob 70-letnici nadvojvode Janeza, »varuha dobrega in lepega na Štajerskem, sila dobrosrčnega lastnika vinograda v Mariboru.«⁴ Gospod Thome, ravnatelj graškega stanovskega gledališča, je s svojo družbo za otvoritveno predstavo uprizoril opero Friedricha von Flotowa »Martha«.

Nova gledališka zgradba je merila v dolžino 39,83 m, v širino 19,90 m. V pritličju je imela osem, v prvem nadstropju dvanajst velikih oken. Imela je štiri večje izhode in enega manjšega z odra skozi garderobe.

V parter je vodil vhod, ki ga je sestavljalo dvojje dvokrilnih vrat. Notranja dolžina gledališča do konca odra je znašala 26,55 m.

Gledališče je moglo sprejeti 1000 do 1200 gledavcev. (Navedba dr. Rudolfa Puffa se zdi prenapeta, čeravno ji sledi razlaga: »... das Theater ... ist also für eine zunehmende Bevölkerung mehr, als für die Gegenwart berechnet.«) V parterju so bili 103 preklopni fotelji, na stanovskih galerijah pa jih je bilo še 24. V gledališču je bilo tudi 25 lož, opremljenih z naslanjači in ogledali.

Oder je bil 15,17 m globok in 15,80 m širok, se pravi, da je bil le za malenkost manjši od odra graškega gledališča. Od odrskih tal do vrvišča je bilo 18,95 m, do vrha strešnega slemena pa 22,75 m.

Razmeroma dobro za tiste čase je bil opremljen oder, saj je imel razna pogrezala, vodila za kulise in napravo za osvetljevanje.⁵

⁴ Dr. Rudolf Puff, o. c., str. 19.

⁵ Dr. Rudolf Puff, o. c., str. 19—22.

Vse odrske naprave je izdelal Mariborčan Anton Hallegger, mizar in tesar, ki je bil pomočnik starega mariborskega odrskega mojstra. Gledališki gradbeni odbor ga je l. 1849 na svoje stroške poslal na Dunaj, da se je seznanil z izdelavo odrskih naprav. Po vrnitvi je postal gledališki tehniški vodja in nadzornik gradnje gledališke zgradbe.

Obrtniška dela v novem gledališču so opravili skoraj izključno mariborski obrtniki.⁶

Dobrih deset let je na južni strani gledališča stala gledališka kavarna Johanna Pichsa (nekdanja Pichlerjeva hiša, ki so jo bili kupili ustanovniki); pred njo se je razprostiral majhen nasad, ki so ga uredili, ko so bili zgradili gledališče. Gledališko kavarno je povezoval z gledališčem lesen hodnik. Ta povezava je bila smotrna, ker so gledališče večkrat spremenili v plesno dvorano.⁷

Za Johanom Pichsom je gledališko kavarno prevzel v zakup Johann Mautendorfer. Ta pa je ni vodil dolgo. Do 15. februarja 1864 jo je moral namreč izprazniti, ker so jo nato podrli, na prostoru južno od gledališča pa so obenj začeli graditi kazinsko poslopje.⁸ Pobuda za gradnjo je prišla iz vrst bralnega in družabnega društva (Lese- und Geselligkeitsverein). Le-to je sicer obstajalo že precej dolgo (od l. 1823) pod imenom kazinsko društvo (Casino-Verein). Skrbelo je za nabavo časnikov in knjig, za družabne igre in zabavo. Kasneje se je njegovo delovanje skrčilo zgolj na skrb za branje. Proti koncu petdesetih let je sploh prenehalo delati. Za Novo leto 1862 pa je ponovno oživel (primerjaj ustanovitev mariborske Slovanske čitalnice septembra 1861!). Ker so društveni prostori v Götzovi pivovarni v Tegetthoffovi ulici (na današnji Partizanski cesti) postali premajhni, se je vnovič rodila misel, da bi ob gledališko zgradbo prizidali še kazino in društvu in Mariboru zagotovili primerne prostore za družabno življenje. Društveni odbor je 25. aprila 1863 predlagal gledališkemu upravnemu odboru, naj se ponovno loti načrtov za gradnjo kazinske zgradbe. Pod vodstvom okretnega župana Andreja Tappeinerja so nabrali za 59 000 goldinarjev obveznic.⁹ V začetku januarja 1864 so bila razpisana dela za novi kazino. Načrt zanj je 23. oktobra 1863 dokončal mariborski mestni stavbenik Josef Lobenwein, realizirala pa sta ga arhitekt Johann Schöbl in gradbeni inženir Hugo Skala iz Gradca.¹⁰ Julija je bila zgradba že pod streho, notranja dela pa so opravili do zime.

V pritličju so bili na levi gostilniški prostori s kuhinjo in shrambami, na desni pa kavarna z biljardnico, igralnico in kuhinjo.

V prvem nadstropju sta se ob zahodni strani zvrstili okrepčevalnica in jedilnica, na jug je bila obrnjena mala dvorana, ob Gledališki ulici, torej proti vzhodu, pa so bile razvrščene govorilnici in igralnica. Pred osrednjo, veliko dvorano so bile še sanitarije in garderobe.

V drugem nadstropju, nad veliko dvorano, so bile galerije.

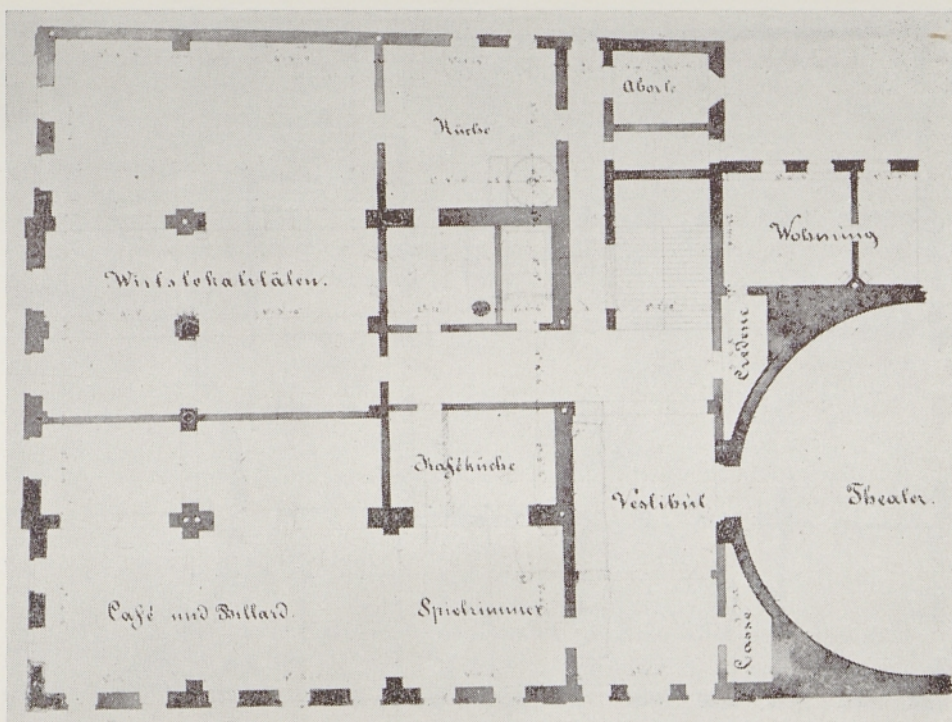
⁶ Popis izvajavcev obrtniških del glej v: Dr. Rudolf Puff, o. c., str. 22.

⁷ E. H.: Der Theater- u. Kasino-Verein Marburg, v: Deutsche Bote für Steiermark und Kärnten. Kalender für das Jahr 1905. Marburg a. d. Drau 1905, str. 21–25.

⁸ E. H.: Das Stadt-Theater in Marburg, v: Deutscher Bote für Steiermark und Kärnten. Kalender für das Jahr 1898. Marburg a/Drau 1898, str. 12–24.

⁹ Andreas Tappeiner in seinem Leben und Wirken. Marburg 1868, str. 12.

¹⁰ Glej navedbo pod 7. V sestavku najdeš natančnejši popis priprav na zidanje. Originalni gradbeni načrt je ohranjen v fasciklu Ma 123 arhiva Zavoda za urbanizem v Mariboru.

Načrt Kazinske zgradbe (pritličje) iz l. 1863

Kazinska zgradba je bila zasnovana v obliki trapeza. Ob današnji Gledališki ulici je merila 33,50 m, na jugu proti današnjemu Slomškoveu trgu pa 32,03 m.

Kazinska zgradba je v celoti veljala 95 000 goldinarjev.¹¹

16. januarja 1865 je bila slovesna otvoritev novega kazina. Počastili so jo z velikim plesom.

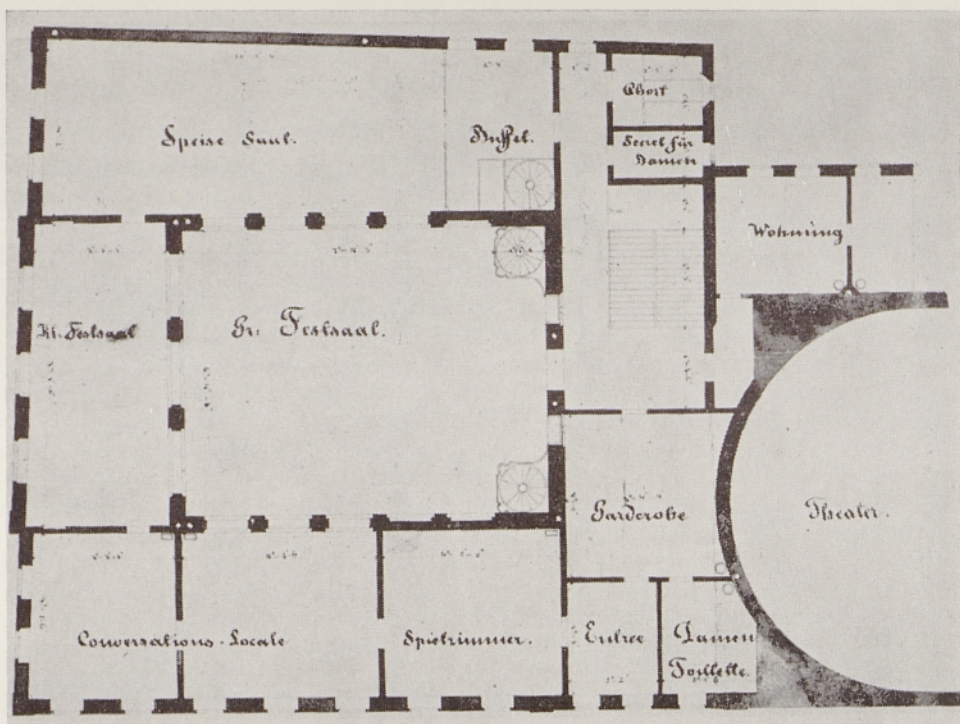
Pred tem pa se je zgodilo še nekaj, kar je bistveno vplivalo na kasnejšo usodo mariborske gledališke in kazinske zgradbe: 17. oktobra 1864 je bil ustanovni občni zbor gledališkega in kazinskega društva v Mariboru (Marburger Theater- und Kasinoverein). Zamenjalo je prejšnjo »skupnost ustanovnikov« (Comunität der Gründer) in prevzelo nekatere namene bralnega in družabnega društva (Lese- und Geselligkeitsverein), ki se je ob koncu leta 1864 razšlo.

Društvo so sestavljali ustanovniki, ustanovniki-člani in člani¹². Ustanovniki so bili sprva lastniki obeh zgradb, ustanovniki-člani in člani pa so tvorili ka-

¹¹ Dr. Artur Mally: Gassen-, Strassen- und Plätze-Buch der Stadt Marburg a. d. Drau. Marburg 1906.

¹² Grundverfassung respective Statuten des Marburger Theater- und Casino-Vereines, Marburg (1881?).

Satzungen des Marburger Theater- und Kasino-Vereines. Marburg a/D (1899?).

Načrt Kazinske zgradbe (1. nadstropje) iz l. 1863

zinsko družbo. Iz upravnega odbora je bil izvoljen gledališki intendant, ki je vodil gledališke posle, kazino pa je upravljal poseben osemčlanski odbor.

Društvo je bilo nemško, zato je tudi obe zgradbi namenjala širjenju nemške miselnosti in kulture.

Kmalu po zgraditvi kazine je bilo treba že misliti na obnoveitev gledališke zgradbe. Po dobrih osemnajstih letih od zgraditve — v poznem poletju 1870. l. — so se je lotili (popravila je preostal potreben le odrski zastor); v gledališče so napeljali plinsko razsvetljavo.¹³ A ta je dolgo zasmrajala gledališče in besnila obiskovavce.

Mariborska gledališka zgradba je drugo večjo preureditev doživela l. 1882. Po strahovitem požaru dunajskega Ringtheatra 8. decembra 1881, ki je terjal 450 mrtvih, so avstrijske oblasti razglasile vrsto ukrepov, ki naj bi gledališča zavarovali pred požari.

Na ukaz mariborskega okrajnega glavarstva in mestnega sveta bi morale gledališko in kazinsko društvo preurediti gledališče, da bi ustrezalo požarnovarstvenim predpisom. Zato je zaprosilo občinski svet za podporo 1700 goldi-

¹³ Marburger Zeitung 1870, 5. sept. (Gasbeleuchtungprobe.)
Marburger Zeitung 1870, 23. sept. (Theater.)

narjev. Občinski svet je na dveh sejah, 30. marca in 11. maja 1882, burno razpravljalo o prošnji in ji le s težavo ugodil, saj je takšno podporo imel za nevaren precedens za nadaljnjo pomoč, ki bi jo zasebno društvo utegnilo zahtevati.¹⁴

Ko se je 30. septembra 1882 začela gledališka sezona, je bilo gledališče znatraj in zunaj pošteno prenovljeno (»eine gründliche Renovierung und Restaurierung«), storjeno pa je bilo tudi vse za varnost pred požarom.¹⁵

Naslednjo večjo prenovitev je gledališka zgradba doživela poleti 1886, ko je posle intendanta v društvenem imenu opravljal trgovec Roman Pachner, eden velikih mariborskih gledaliških navdušencev. Društveni upravni odbor je sklenil gledališče temeljito obnoviti, ker ga je k temu »silila resnična potreba« (gedrängt durch das wirkliche Bedürfnis«). Notranjščino, avditorij in oder so nanovo preplekali, tapecirali in okrasili. Uredili so tudi zasilne izhode z galerij in iz parterja, kakor je zahtevala oblast.¹⁶

Najtemeljiteje pa so gledališko zgradbo prenovili in modernizirali v jubilejnem letu 1902, ko so proslavljali njeno petdesetletnico. Vsi stroški prenovitve in modernizacije so znašali skoraj 50 000 kron; od tega je 40 000 kron darovala mariborska občinska hranilnica (kajpada nemška) ob svoji 40-letnici.¹⁷

V dvorani so stene okrasili s kombinacijo bele barve in zlatih okraskov z bordojsko rdečim plišem, iz katerega je bila tudi draperija lož in galerij. Z zlatimi okraski je bil ozaljšan tudi strop in obkrožajoči ga friz. Isti okraski so bili uporabljeni tudi na ložnih stebrih in zidcih (okraske je izdelalo dunajsko podjetje Hass & Söhne). S plišem bordojsko rdeče barve so bili opeti tudi novi stoli v parterju.

Ta oprema in okrasje sta ostala dobrih šestdeset let in se tudi po renovaciji l. 1963 v zasnovi nista bistveno spremenila.

Dunajsko podjetje Wagner je montiralo veliko železno, pred ognjem varno zaveso, ki jo je v sili mogla sprožiti tudi posebna varnostna naprava na levem prehodu k ložam. Razširjen je bil tudi prostor za orkester; v njem je moglo nastopiti 26 godbenikov. Nova sta bila zastora: prvi je prikazoval ženski postavi v gaju; ena od njiju je z lovorovim vencem pozdravljala obdravsko mesto v mrču; drugi zastor je bil kombinacija rdeče in bele barve.

Velike spremembe so se dogodile na odru. Predvsem so bili nameščeni vlaki na izravnalne uteži. Stare, okorne kulise so zamenjali z nastavki in dekoracijami, ki so jih navešali nanje. Nabavljeno je bilo tudi novo pohištvo različnih slogov, nabavljene nove preproge in zavese.¹⁸

V jubilejni sezoni 1901/2 so v gledališče in kazino napeljali vodovod. Z njim so si dobro pomagali ob požaru 16. jan. 1902, ki bi sicer utegnil uničiti gledališče.¹⁹

¹⁴ Marburger Zeitung 1882, 2. april. (Sitzung des Gemeinderates vom 30. März.)
Marburger Zeitung 1882, 14. maj. (Sitzung des Gemeinderates vom 11. Mai.)

¹⁵ Marburger Zeitung 1882, 6. avg. (Stadttheater.)

¹⁶ E. H.: Stadttheater in Marburg, l. c., str. 22.

¹⁷ Dr. Artur Mally, o. c., str. 117.

Alois Waidacher: Das Marburger Stadttheater. Ein Gedenkblatt zum 50-jährigen Bestande, v: Marburger Zeitung 1902, 20. sept.

Gemeinde-Sparcasse in Marburg. Rückblick ... 1862—1902. Marburg 1902, str. 29.

¹⁸ Navedbo vseh obrtnikov in izvajavcev del glej v Waidacherjevem članku pod 15.

¹⁹ Margurg Zeitung 1902, 1. febr. (Hauptversammlung des Marburger Theater- und Casino-Vereines.)

Nekdanji Stolni (današnji Slomškov) trg pred l. 1890. Na levi pročelje Kazina

Sáma gledališka zgradba je postala medtem že premajhna, zlasti za upravno službo. Zato je gledališko in kazinsko društvo s kupno pogodbo z dne 10. julija 1901²⁰ odkupilo od zakoncev Alberta in Matilde Lončar pritlično hišico v Burggasse 27 (današnja Slovenska ulica 27), v kateri je danes hišnikovo stanovanje, vratarnica, okrepčevalnica in garderoba za odrske delavce.

Prenovitev gledališča, zlasti pa nova odrska oprema in kulise so terjale čim-prejšnjo zgraditev primerne skladišča v neposredni bližini gledališča. Na parceli kat. št. 38 katastrske občine Maribor-mesto, na vrtu, ki je spadal k hiši Burggasse 27, so med 28. majem 1903 in 11. sept. 1903, ko je bil opravljen sklepni revizijski pregled²¹, zgradili enonadstropno stavbo s temile prostori: v pritličju sta bili dve skladišči in pralnica, v prvem nadstropju, kamor so vodile zunanje stopnice, pa tri skladišča, soba in kabinet.

Načrt za skladiščno zgradbo v obliki črke L je 20. julija 1903 dokončal mariborski stavbenik Adolf Baltzer. Daljši krak zgradbe je bil dolg 17,70 m, krajši pa 11,65 m.

Večji poseg je mariborski gledališki avditorij doživel še l. 1907, ko so srednji del lož v prvem nadstropju zamenjali z balkonom. Z njim so povečali število sedež v gledališču, izboljšali pa tudi pogled na oder.²²

²⁰ Glej vpis št. 5 v zemljiški knjigi Maribor-mesto pod vložno številko 130.

²¹ Spravljen v mapi Me/123 v arhivu Zavoda za urbanizem v Mariboru. (Odslej navedba: fascikel Ma 123.)

²² Gradbeno dovoljenje, ki ga je izdal mariborski mestni svet 3. avg. 1907, in revizijsko poročilo št. 26659 z dne 28. sept. 1907 sta v fasciklu Ma 123.

Odtlej do zloma Avstro-Ogrske o kakšnih večjih gradbenih posegih v gledališko ali kazinsko zgradbo ni poročila.

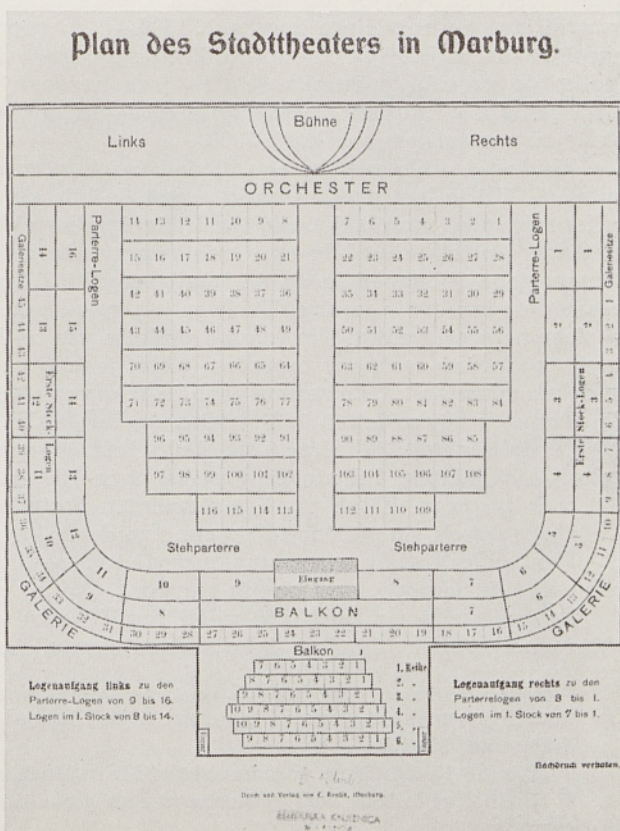
Pač pa so od velikonočne nedelje 1. 1916 dalje začeli v gledališkem avditoriju predvajati tudi filme.²³ Kasneje so jih izmenoma predvajali v gledališkem avditoriju in v kazinski kavarni, nato pa se je kinematograf sploh preselil v nekdanjo kavarno. Imenoval se je Stadtkino (Mestni kino). Po 3. juliju 1920, ko ga je od gledališkega in kazinskega društva prevzela mestna občina,²⁴ je najprej deloval kot Mestni kino, kasneje pa kot kino Apolo.

Po razpadu Avstro-Ogrske so se narodnostne razmere v Mariboru spremenile. Toda gledališka sezona 1918/1919 je bila v mariborskem gledališču še v celoti nemška. Poslednja predstava nemškega gledališča v zakupu direktorja Gustava Siegeja je bila Millöckerjeva komična opera »Das verschwundene Schloss«, 14. maja 1919.²⁵

²³ Marburger Zeitung 1916, 22. april. (Die Eröffnung des Stadt-Kinotheaters.)

²⁴ Mariborski delavec 1920, 2. julij.

²⁵ Marburger Zeitung 1919, 15. maj. (Stadttheater.)

Načrt
mariborskega gledališča
(med l. 1907 in 1919)

Gledališko in kazinsko društvo, katerega delovanje je imelo tudi ponemčevalni značaj, je bilo junija 1919 razpuščeno, 28. junija 1919 pa je bilo v korist mariborske mestne občine zaseženo vse društveno premoženje, tudi zgradbe.²⁶

Ko se je Hinko Nučič odločil, da bo iz Ljubljane namesto v Zagreb odšel v Maribor, da ustanovi novo slovensko poklicno gledališče, se je mariborska mestna občina mogla z njim že pogajati kot lastnica gledaliških zgradb.

Ohranjen nam je tipkopis pogodbe med mariborsko občino in »gledališkim ravnateljem«²⁷ Hinkom Nučičem. V imenu občine jo je podpisal vladni komisar dr. Vilko Pfeifer. Pogodba, ki ni datirana in nosi samo komisarjev podpis, določa obveznosti, ki jih morata izpolnjevati občina in Nučič kot zasebni gledališki podjetnik. Po pogodbi je Nučič dobil od mestne občine »mestno gledališče v brezplačno uporabo za redno obratovanje gledališča za dobo 3 let, to je od 11. 9. 1919 do konca igralne sezone 1921/22 z vsemi pritiklinami, fundus-instruktusom, rekviziti, kakor stoji in leži, in z eno sobo v prostorih kazina, zadnjo za osebno uporabo kot ravnateljevo pisarno.« Iz pogodbe pa so bili izvzeti kino, restavracija in drugi kazinski prostori. Pravico do razpolaganja z njimi si je pridržala občina.

3. člen pogodbe med mariborsko mestno občino in Hinkom Nučičem je določal, pač na Nučičevo zahtevo, da mestna občina »prevzame troške: za postavitve dveh reflektorjev do najvišjega zneska K 2500.—; popolnitev električne razsvetljave do najvišjega zneska K 1500.—; za popravo električnih gledaliških napeljav do najvišjega zneska K 600.—; za postavitve garderobnega ogrodja (polic) do najvišjega zneska K 200.—; za napravo 3 (treh) notranjih oken v I. nadstropju v skupnem znesku do K 400.— in za popravo in obnovitev kulisnih okvirjev v najvišjem znesku K 1000.—.«

Kakšno je bilo mariborsko gledališče ob prevzemu 1. 1919, je Nučič sam opisal:²⁸ »Ko je lani prešlo v našo posest, je bilo skrajno zapuščeno. Garderobe, v katerih so se morali dotedaj igralci in igralkе oblačiti, so bile skrajno zane-marjene. Potrebne so bile ogromne poprave in reforme. V prejšnje puste in zanemarjene sobane dale so se takoj zgraditi lične kabine kot garderobe za posamezne igralkе in igralce. Uvela se je povsod na novo električna luč. — Oder, ki sicer po svoji velikosti in opre-mi prekaša vse tri ljubljanske, je imel dotedaj ravno podnožno rampo v ospredju, treba je bilo napraviti novo, ovalno, ki se je dobro posrečila... Le razsvetljava je še danes stara in nerabna, toda upajmo, da dobimo z novim letom 1921 tudi novo luč-falsko.

Gledališče ima: 30 lož po 5 sedežev v loži, 116 parternih, 52 balkonskih in 66 galerijskih sedežev, 200 stojišč v parterju in 150 stojišč na galeriji. Skupno za 740 oseb prostora. Kljub vsem zastarelim nedostatom pa se lahko trdi, da je gledališče dovolj simpatično in posebno za dramske uprizoritve primerno.«

Vendar je Nučič v tem sestavku prvič tudi poudaril, da bo treba v Mariboru resno misliti na novo, modernejšo stavbo.

Še isto sezono pa je Nučič v isti reviji²⁹ ostro obsodil gledališko zgradbo: »Stara nesposobna hiša je v tako slabem stanju, da je samo čudež, da se niso

²⁶ Bruno Hartman: Leto 1921 — prelomnica v razvoju mariborskega gledališča, v: Dokumenti Slovenskega gledališkega muzeja 14. Ljubljana 1969, str. 150.

²⁷ Fascikel Ma 123.

²⁸ H.(inko) Nučič: Slov. narodno gledališče v Mariboru, v: Zrnje 1920, str. 18.

²⁹ Hinko Nučič: Naši odri. (Potreba novega gledališča v Mariboru.) V: Zrnje 1921, str. 205—207.

X. II. 647 - 1921

POGODBA

(izgajena)!

sklenjena med mestno občino Maribor kot lastnico posestva vl.
št. 22. k. o. Mesto Maribor - mestno gledališče - na eni strani
in gospodom gledališkim ravnateljem Hinko Nučič in s s -em na dru-
gi strani :

1.

Mestna občina izroči gospodu Hinko Nučiču mestno
gledališče v brezplačno porabo za redno obratovanje gledališča
za dobo 3 let , to je od 11.9. 1919 do konca istega leta 1921/22
s vsemi pritliklinami, fundus-instruktusar, rekviziti, kakor stoji
in leži, in s ono sobo v prostorih kazine, zadnja za osebno vpo-
rabo kot ravnateljsko pisarno . /: Kino, restavracija in drugi
kazinski prostori ostanejo v prosto razpolaganje mestni občini in
se od te pogodbe izvzeta ./. .

2.

Mestna občina Maribor prevzame na 300 000 kro-
njenjo vzdrževanje gledališča in sicer : odra, oderove, gledališ-
kih hodnikov, stranišč, kurilnih naprav in praktikablov, nasprotno
pa izroči gledališki ravnatelj gospod Hinko Nučič v njegovi skrambi
se nahajajočo vlogo pri občinski hranilnici v Mariboru takoj post-
ponu knjigovodstvu v Mariboru v svrhu celotnega ali delnega pov-
račila in danih stroškov teh naprav .

Med redno časovno uvrstjenih dvigov in gospod lo-
dališki ravnatelj Hinko Nučič pa izročiti vložne knjigovodstveni
opravišču, ki obračun podeliti.

3.

Mestna občina Maribor prevzame stroške : za posta-

Začetek
pogodbe s
Hinkom
Nučičem

Priznati!
15.5.20
Mal

doslej že pripetile kake nesreče — da ni že pogorelo. Občinstvo, ki prestopi njega prag, je vedno opravičeno v strahu, da pride do katastrofe.«

V tem drugem članku se je Nučič potegnil za to, da »Maribor mora dobiti novo kulturno trdnjavo — veliko moderno gledališče.«

Z doslej znanimi dokumenti ni mogoče dognati, kaj vse je bilo opravljeno iz pogodbe med mariborsko mestno občino in Nučičem. Pač pa nam zapisnik 1. seje občinskega sveta v Mariboru dne 8. avgusta 1921³⁰ odkriva, kakšne predelave so bile v mariborskem gledališču opravljene in kakšne napeljave vgrajene v jeseni 1921. Zaradi njih se je usodno zavlekel začetek sezone 1921/22.³¹

Ker je bila električna napeljava v gledališču slaba (prvič je električna luč na mariborskem odru zagorela 21. nov. 1907,³² bržčas iz agregata Franca Negerja, sosedu iz Burggasse 29, današnje Slovenske ul. 29, ki je izza l. 1902 imel oblastno dovoljeno elektrarno³³), je prvi mariborski slovenski izvoljeni župan Viktor Grčar predložil občinskemu svetu Nučičevo priporočilo (čeprav je Nučič s 1. julijem 1921 prenehal biti ravnatelj-zakupnik mariborskega gledališča), da naj se v gledališče napelje nova električna napeljava in uredi odrska razsvetljava, kakor ju je projektiralo podjetje Siemens-Schuckert Werke. Stroški zanju naj bi po predračunu znašali K 450 000.—. Občinski svet je naročil mestnemu električnemu podjetju, naj delo opravi.

Na 3. seji občinskega sveta 11. oktobra 1921 so obravnavali še druge preureditve, ki bi jih bilo treba opraviti v gledališču. Občinski svet je sklenil, da naj se »popravi ozir. napravi samo kar je potrebno iz policijskih in sanitarnih ozirov in sicer: poprava duri, razširjenje prostora za orkester, pregled centralne kurjave,³⁴ ventilator na galeriji, sedeže na galeriji in desinfekcijo.«

Občinski svet se je tako odločil iz previdnosti, saj je takrat vprašanje lastništva gledaliških zgradb viselo v zraku. Mariborski Nemci pod vodstvom odvetnika dr. Oskarja Orosla so namreč pred mariborskim občinskim sodiščem že pred 11. januarjem 1920³⁵ tožili mariborsko občino, naj jim vrne odvzete gledališke zgradbe in kazino.³⁶ Pokrajinska vlada je šele z odlokom št. 24224 z dne 5. 7. 1922 potrdila razpust društva in lastninske pravice občine do gledaliških zgradb in kazina.

Mariborski magistrat je z dopisom št. 13806 z dne 30. junija 1920 obvestil nekdanjega nemškega gledališkega direktorja Gustava Siegeja, naj preda inventar kinematografa, ki ga je gledališko društvo imelo v pritličju kazina.³⁷

Potem dolgo nimamo poročil o kakšnih obsežnejših posegih v gledališko zgradbo, če seveda izvzamemo namestitvev krožnega horizonta na odru v sezoni 1925/26.³⁸

³⁰ Spravljen v mariborskem pokrajinskem arhivu.

³¹ Bruno Hartman, o. c., str. 150—151.

³² Marburger Zeitung 1907, 19. nov. (Vom Theater.)

Marburger Zeitung 1908, 28. jan. (Theater- und Kasinoverein.)

³³ Marburger Zeitung 1902, 3. julij. (Elektrischer Betrieb.)

³⁴ Po izjavi Jožeta Požanka, višjega gradb. tehnika, ki mi jo je dal 21. jan. 1970, je gledališče dobilo v dar že izločene naprave za centralno ogrevanje od ruške tovarne dušika kmalu potem, ko je gledališče prevzelo slovensko vodstvo.

³⁵ Glej zaznamek št. 5 vlož. št. 23 v zemljiški knjigi Maribor-mesto.

³⁶ Bruno Hartman, o. c., str. 150—151.

³⁷ Dopis je spravljen v fasciklu Ma 123.

³⁸ Bruno Hartman: Dramatik Ivan Cankar v Mariboru v: Dokumenti SGM 12. Ljubljana 1968, str. 199.

Pročelje današnjega gledališča okrog l. 1929

Sele v jubilejni, dvajseti sezoni mariborskega gledališča se je mariborska mestna občina odločila za korenitejšo prezidavo gledaliških zgradb. Od junija pa do jeseni 1940 so za eno nadstropje nadzidali pritlično upravno stavbo v Slovenski ulici št. 27 in jo povezali v staro gledališko zgradbo. V na novo zgrajeno prvo nadstropje so postavili garderobe za igravce, skladišče kostumov, stranišča in kopalnico s prhami. Obnovili so in razširili električno napeljavo, prav tako tudi staro centralno ogrevanje.³⁹

Precejšnje spremembe pa so se med vojskama zgodile v kazinski zgradbi. Omenili smo že, da je v nekdanji kazinski kavarni bil mestni kino. Ta se je preimenoval v kino »Apolo«. Po l. 1927 so bili njegovi zakupniki Gjuro Valjak, takratni lastnik kina »Union« (v današnji Cafovi ulici) in lastniki Grajskega kina Guštinovi.⁴⁰ Novembra 1929⁴¹ pa je mariborska mestna občina kino dvorano oddala v najem Ljudski univerzi, ki je v njej do vojske prirejala svoja predavanja. Tako je bila l. 1929 vendarle pretrgana neprikladna in nadležna simbioza med ljudsko univerzo in študijsko knjižnico.

Študijska knjižnica se je v kazinsko zgradbo vselila ob koncu septembra l. 1921. Mestna občina ji je sprva dala tri obstranske dvorane v 1. nadstropju (prejšnjo jedilnico, čitalnico in sejno sobo), kasneje, a pred letom 1926, pa še

³⁹ Dokumenti v Ma 123.

⁴⁰ Izjavil Gjuro Valjak meni 26. jan. 1970.

⁴¹ Mariborski Večernik Jutra 1929, 16. nov. (Ljudska univerza v Mariboru.)

prejšnjo igralnico.⁴² Vplivnost te kulturno-znanstvene ustanove je bila tolikšna, da se je za nekdanjo kazinsko zgradbo začelo uveljavljati ime »študijska knjižnica«.

Ker so se knjižnični fondi hitro množili, jo je mestna občina rešila prostorske stiske s tem, da ji je s 1. novembrom 1938 dodelila še veliko kazinsko dvorano.⁴³

V prvem nadstropju je bila tudi sobica (danes je v njej notni arhiv), ki jo je v dvajsetih letih uporabljala Ljudska univerza, po l. 1929 pa Zgodovinsko društvo.

Gledališče je imelo — po Nučičevem odhodu — v prvem nadstropju kazinske zgradbe ob Gledališki ulici dve sobi: ena je bila namenjena direktorju Opere, druga pa je bila poskusna dvorana. V njej je delovala tudi dramska šola Jožeta Koviča in Vladimira Skrbinška.⁴⁴

⁴² Janko Glaser: Študijska knjižnica v Mariboru. (Popravljen ponatis iz ČZN 1928.) Maribor 1928, str. 11.

⁴³ Janko Glaser: Franjo Baš. Časopis za zgodovino in narodopisje. Nova vrsta 5. (XL). Maribor 1969, str. 16—19.

⁴⁴ Izjava igravca Danila Gorinška 29. jan. meni.

*Prezidava mariborskega
gledališča l. 1940 (Levo
upravno poslopje, desno
gledališka zgradba
ob Slovenski ulici.
Na fotografiji sta igravca
Pavel Rasberger in njegova
hči Branka)*

Restavracijske prostore v levem pritličnem delu kazinske zgradbe je mestna občina spomladi l. 1920 oddala najprej v najem »Oficirskemu domu«, ⁴⁵ dobro leto nato pa uradniški menzi. ⁴⁶

* * *

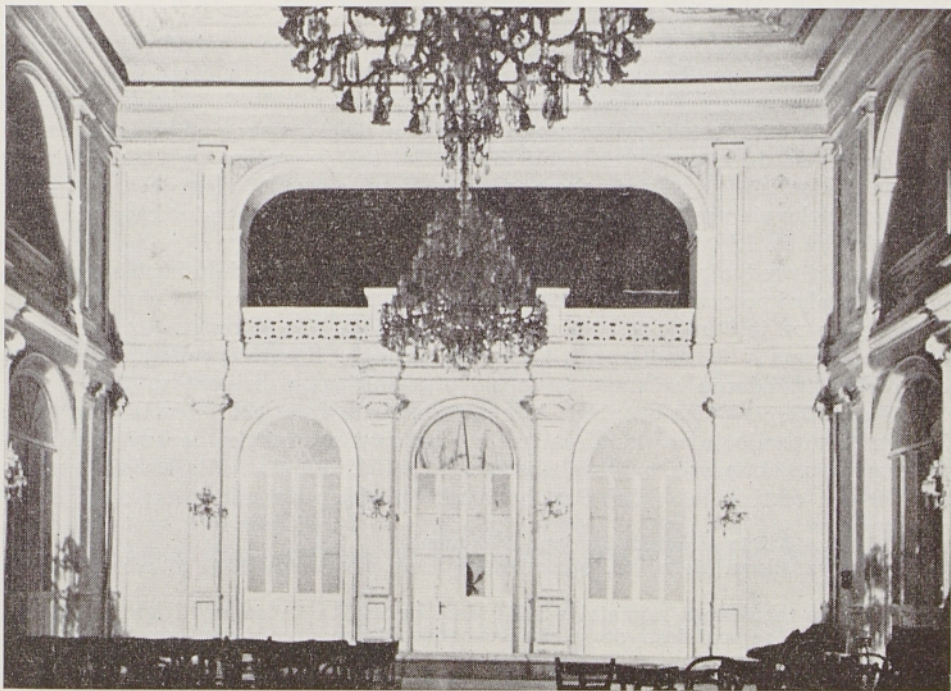
Ko je bil Maribor l. 1941 okupiran, je bilo v gledaliških zgradbah marsikaj spremenjeno, še večje spremembe pa so imeli okupatorji v načrtu. Že l. 1941 je bilo dunajskemu arhitektu Hansu Kamperju naročeno, naj pripravi načrte za temeljito prezidavo in preureditev celotnega mariborskega gledališkega zgradbenega kompleksa. (Isti arhitekt oziroma njegov biro je izdelal tudi načrte za prezidavo celjske gledališke zgradbe.) Ohranjena celotna dokumentacija z načrti in finančnimi izračuni ⁴⁷ navaja, da je bila izgotovljena oktobra 1941. Celotna preureditev naj bi veljala 550 000 RM, plačal pa naj bi jo državni propagandni urad v Gradcu (Reichspropagandaamt Graz).

⁴⁵ Najemna pogodba med mariborskim mestnim magistratom in Oficirskim domom, podpisana 17. aprila 1920. (Fascikel Ma 123.)

⁴⁶ Dopis mariborskega mestnega magistrata št. 8484 z dne 27. maja 1921 predsedstvu Oficirskega doma v Mariboru (Fascikel Ma 123).

Uradniško menzo kot eno od dveh mariborskih javnih kuhinj navaja Franjo Baš v Vodniku po Mariboru, Ljubljana 1932, str. 215.

⁴⁷ Fascikel Ma 123.

Vélíka Kazinska dvorana po l. 1950

Velikopoteznega preureditvenega načrta med okupacijo niso izvedli. Temeljito so prenovili le kazinsko dvorano v prvem nadstropju; v njej so popravili parket in lestence, pozlatili okraske in z lesenimi stenami zaprli arkade na galerijah (l.1943). Takrat so tudi predelali prostore ob vzhodni črti 1. nadstropja kazinske zgradbe in jih namenili upravi in direkcijama. Nemci so popravili tudi vrtilni oder, razširili prostor za orkester in obnovili nekaj električne napeljave.⁴⁸ V parterju so odpravili stojišče in ga nadomestili s sedeži, srednji dohod v avditorij pa so zapolnili z ložami.

L. 1944, ko so Nemci razglasili totalno vojsko, so gledališče zaprli. V njegovih kletah je bilo protiletalsko zaklonišče, po drugih prostorih pa se je nastanilo vojaštvo. Tako je šlo zadnje vojskine mesece marsikaj v nič: ob osvoboditvi je bil npr. oder popolnoma prazen; bile so ga samó gole stene.⁴⁹

Po osvoboditvi je v Mariboru nekaj časa prevladovalo optimistično mnenje, da bo zgrajena nova gledališka zgradba. Variantno mnenje je menilo, da naj bo zgrajena nova zgradba za Opero, medtem ko naj bi stara zgradba še naprej rabila Drami. Nova Opera naj bi stala kje ob Partizanski cesti; najbolj je bilo v čislih njeno križišče s Prešernovo ulico.

Ob optimizmu pa je bilo vendarle treba uporabljati še staro gledališče in kazinsko zgradbo.

Pritlični prostori Ljudske univerze, katere so med okupacijo vnovič uporabljali za kino,⁵⁰ so bili predani spet v uporabo Ljudski univerzi. Vendar je v njih najprej zasedalo sodišče narodne časti, medtem ko je svojo pisarno imelo v balkonski dvorani.

S 1. novembrom 1945 je balkonsko dvorano in dvorano v zahodni črti 1. nadstropja kazinske zgradbe ponovno zasedla študijska knjižnica. Vseh svojih predvojnih prostorov pa ni dobila (vrnili so ji le dvorani, v katerih je med okupacijo delovala nemška mestna knjižnica; ta je štela le 6000 zvezkov). Študijska knjižnica je v teh dveh prostorih zgolj životarila, saj je večino povrnjenih knjig morala uskladiščiti v pokrajinskem muzeju. V tej okrnjeni vlogi je v kazinskih prostorih delovala vse do jeseni l. 1951, ko se je odselila v nove prostore na Prešernovi ulici št. 1.⁵¹

Prostori predvojne uradniške menze v levem pritličnem delu kazinske zgradbe so bili takoj po osvoboditvi dodeljeni gledališkemu orkestru in računovodstvu, kasneje, ko se je študijska knjižnica izselila, pa je bila orkestru dodeljena zahodna dvorana v 1. nadstropju kazinske zgradbe. Njegov prejšnji prostor je dobil balet, nekdanje računovodstvo pa je postalo soba dirigentov.

Gledališče je spričo obsežnih nalog potrebovalo nova skladišča in delavnice. Že pred okupacijo je za skladišče imelo v najemu minoritsko cerkev na Vojašniškem trgu, okupacijsko gledališče pa je l. 1942 najelo še kompleks zgradb na Koroški cesti št. 46 (zdaj Prežihova ul. 6),⁵² kjer sta mizarska in slikarska

⁴⁸ Izjava Jožeta Požauka 21. jan. 1970 meni.

⁴⁹ Izjava Josipa Heřmana, upokojenega tehn. ravnatelja SNG Maribor, 2. febr. 1970 meni.

⁵⁰ Izjava tehničnega ravnatelja SNG Maribor Srečka Lebariča 31. jan. 1970 meni. Srečko Lebarič se spominja, da so po osvoboditvi iz prostorov kina odpeljali projekcijske naprave.

⁵¹ Janko Glazer: V spomin na drugi kongres Zveze društev bibliotekarjev FLRJ v Mariboru, 5. do 8. junij 1953. Maribor 1953, str. 4.

⁵² Izjava Josipa Heřmana 2. febr. 1970 meni.

delavnica. A tudi to je bilo še premalo. Zato je mariborski mestni ljudski odbor prepisal na Slovensko narodno gledališče hišo v Slovenski ulici št. 29,⁵³ ki je bila nekoč last Franca in Avguste Neger, pa 8. okt. 1945 zaplenjena v korist FLRJ.⁵⁴ V tej hiši so zdaj krojaška, čevljarska, električarska delavnica, ekonomat in atelje kostumografke.

V jeseni 1951, ko se je študijska knjižnica odselila, se je gledališka uprava odločila za nekatere premike med uporabniki gledaliških prostorov. Ker je dvorana Ljudske univerze prešla v njene roke, se je odločila za nekatere preureditve v pritličju kazinske zgradbe.⁵⁵ Nekdanjo dvorano Ljudske univerze je dala prezidati: južni del je bil spremenjen v poskusno dvorano, severni del pa v foyer. Dohod v gledališče ni bil več skozi srednja vrata na Slomškovem trgu in po dolgem osrednjem kazinskem hodniku, marveč skozi desna sprednja vrata.

⁵³ Odločba Mestnega ljudskega odbora Maribor št. 775/4-52 z dne 10. maja 1952. (Shranjena v arhivu SNG Maribor.)

⁵⁴ Zemljeknjižni vložek št. 118 k. o. Maribor-mesto, št. parc. 72/1.

⁵⁵ Dopis SNG Maribor št. 826/51 z dne 15. sept. 1951 Mestnemu ljudskemu odboru, poverjeništvu za gradnje. (Fascikel Ma 123.)

Tudi drugi prostori so menjavali svojo namembnost. Tako sta eksperimentalnim dramskim uprizoritvam rabili kazinska, pa celo balkonska dvorana.

Gledališke zgradbe in njihova oprema so bile že hudo izrabljene. Posebno nevarna je bila vrviščna konstrukcija nad odrom, ki je že ogrožala življenje nastopajočih. V začetku petdesetih let (ko je bil upravnik Jaro Dolar), so konstrukcijo za silo popravili,⁵⁶ edina prava rešitev zanjo pa bi bila korenita prenovitev. Kako nevarna je bila zgradba že na vseh koncih in krajih, priča tudi pripetljaj v nedeljo, 24. aprila 1955, ko se je »utrgala masivna balkonska konzola iz peščenca na fasadi gledališkega poslopja ... in obležala na pločniku.⁵⁷ Balkon so morali podpreti, da bi se ne zgodila še hujša nesreča. Prav žalostno podobo je kazal tudi avditorij: sedeži so bili razmajani, zdelani pod je škripal, opeti pliš je bil oguljen in raztrgan.

Položaj je bil zares kočljiv. Oblastni organi so omahovali med možnostma, da se odločijo za gradnjo novega gledališča ali za temeljito rekonstrukcijo starega. Bil je »izdelan idejni projekt za rekonstrukcijo celotnega gledališkega kompleksa skupaj s kazino in delavnicami ... Rekonstrukcija SNG, ki je bila obdelana v imenovanem idejnem projektu, je bila tretirana z gotovo širino, zaradi takratne sugestije, da ni računati s tem, da bi se lahko v Mariboru zgradil novi teater v bližnji bodočnosti.«⁵⁸ Ker je bila stiska zmeraj hujša, denarja za veliko investicijo pa ni bilo, so se odločili za postopno asanacijo sedanjih gledaliških zgradb. A še ta asanacija je l. 1963 potekala v znamenju optimizma, ki je formuliran v omenjenem dopisu takole: »Medtem se je situacija spremenila v toliko, da se predvideva novi teater. Obstoječi pa bi se naj samo toliko adaptiral, da se bo lahko še nadalje uporabljal.«

Načrte za te utesnjene asanacijske posege je izdelal inž. arh. Maks Hlad, statik pa je bil višji gradbeni tehnik Jože Požauko. Asanacijska dela potekajo od l. 1962. Od takrat so se zvrstila v takšnemle zaporedju:

leta 1962: celotna adaptacija avditorija, novi sedeži (240 000,00 din);

leta 1963: adaptacija odra, nadzidava stolpa in ureditev odrskega poda (405 000,00 din);

leta 1964: nadaljnja adaptacija odra, ureditev garderob in popravilo poda v kazinski dvorani (333 400,00 din);

leta 1965: obnovev kazinske dvorane, popravilo dimnikov in strehe (37 689,92 din);

leta 1966: popravilo strehe in fasade (181 671,28 din);

leta 1967: končana adaptacija čelne fasade, začetek adaptacije fasade v Gledališki ulici, izgradnja presojne strehe nad gledališkim dvoriščem (153 700 din);

leta 1968: adaptacija fasade v Slovenski ul., ureditev stolpa (136 472,87 din);

leta 1969: montaža novega kotla za centralno ogrevanje (kotel iz prevratnih dni je dokončno odpovedal); pleskanje in beljenje notranjih prostorov (31 498,55 din).⁵⁹

⁵⁶ Izjava Jožeta Požauka, višjega gradbenega tehnika, 21. jan. 1970 meni.

⁵⁷ Pismo gradbene inšpekcije MLO Maribor št. 1126/1-402/1-1955 z dne 25. aprila 1955 upravi SNG Maribor. (Fascikel Ma 123.)

⁵⁸ Dopis Projektivnega biroja Maribor št. ing. Hm/Čs,22/23-N/2208/2300 z dne 29. maja 1963 SNG Maribor. (Fascikel Ma 123.)

⁵⁹ Vsi podatki o asanaciji so iz vsakoletnih zaključnih računov SNG Maribor.

LEGENDA :

- 1, DELAVNICE - SLOVENSKA ULICA 29
- 2, DVORIŠČNO SKLADIŠČE
- 3, NEKDANJA UPRAVA - SLOVENSKA UL. 27
- 4, KAZINSKA ZGRADBA
- 5, GLEDALIŠKA ZGRADBA

Današnji zgradbeni kompleks SNG Maribor

Vse te adaptacije sicer olajšujejo delo gledališča in omogočajo boljše počutje gledavcev, nikakor pa ne pomenijo bistvene modernizacije.

Naš zgodovinski pregled nam je razgrnil, kako se je v slabih stodvajsetih letih iz temeljne gledališke zgradbe razširil mariborski gledališki zgradbeni kompleks. Ta razvoj, ki obsega nove gradnje, nakupe zgradb, prenovitve in adaptacije, spremembe namembnosti je mogoče razdeliti v nekaj faz. Označimo jih takole:

1. leta 1852: otvoritev nove gledališke zgradbe;
2. leta 1865: otvoritev nove kazinske zgradbe;
3. leta 1886: prenovitev gledališke zgradbe;
4. leta 1901—1903: temeljita prenovitev gledališke zgradbe ob petdesetletnici; nakup hiše za upravno poslopje in zgraditev skladišča;
5. leta 1919—1921: gledališče in kazino prevzame po prevratu mestna občina; nekaj izboljšav v zgradbi; v gledališki kompleks se vselijo kino, študijska knjižnica in Ljudska univerza;
6. leta 1940: nadzidava upravne zgradbe, zgraditev garderob, skladišča in sanitarij;
7. leta 1941—1945: gledališče pod okupacijo;
8. leta 1945—1962: celotni gledališki zgradbeni kompleks se nameni samo gledališču; dileme, ali naj v Mariboru zgradijo novo gledališče ali naj obnovo staro;
9. od leta 1962 dalje: postopna asanacija vsega starega gledališkega zgradbenega kompleksa.

Naš pregled se kajpada ni mogel ukvarjati z arhitektonskimi in gradbeno-tehničnimi vprašanji v zvezi z obravnavanimi zgradbami in njihovimi predelavami. To delo prepuščamo strokovnjakom. Čeprav se mednje ne štejemo, si vendar upamo trditi, da z gledališkimi zgradbami, kakršne ima Maribor sedaj, ni mogoče z velikimi pričakovanji zreti v prihodnost.

La maison du théâtre de Maribor

L'ensemble des bâtiments abritant le théâtre de Maribor a été construit par étapes. Ce bref exposé historique essaie de retracer son histoire.

L'auteur mentionne d'abord les premiers théâtres de Maribor de 1785 et 1806 puis il décrit la naissance de ce qui forme le centre de cet ensemble — l'édifice datant de 1851. En 1864 on y ajoute une aile [l'aile du Casinó?]. Ces deux bâtiments apparaissent au moment où l'économie de Maribor devient prospère. Avant la chute de l'empire austro-hongrois en 1918, ce complexe s'agrandit encore. On achète un bâtiment qui servira à abriter la direction et on construit dans la cour un dépôt. Jusqu'en 1919 le théâtre reste entre les mains de l'Association de théâtre allemande.

En 1919 le théâtre avec ses quatre bâtiments devient propriété communale. Le théâtre slovène s'y installe et commence à fonctionner. La bibliothèque d'étude et l'université populaire y trouvent également leurs locaux.

Après la libération (1945) les quatre bâtiments sont destinés uniquement aux activités théâtrales. On y ajoute un cinquième bâtiment qui abrite quelques ateliers. Cet exposé historique nous montre le commencement de la construction, les remaniements des bâtiments, la modernisation et les changements fonctionnels qui ont été apportés. Il note également les différentes étapes du développement.